

Slovenci nismo več «skupina s posebnimi interesi». Toda to še ni dovolj. Potrebni so konkretni ukrepi!

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

UREDNIŠTVO in uprava: 34131 Trst,
Ul. Capitolina 3 - Telefon 744046, 744047

DOPISNIŠTVO za goriško pokrajino:
34170 Gorica, Ulica Locchi, 2
Telefon 24-36

NAROČNINA: Letna 1000 lit., polletna 550
lit. Poštni tekoči račun: Trst 11/7000

Obnovljena izdaja - Leto XXII. - Štev. 14 (760)

TRST - 14. oktobra 1970

Posamezna številka 50 lir

Polstredstvenik Spedia. in abb.
Quindiciennale post. Gruppo II

Problemov slovenske manjšine ni mogoče reševati brez aktivnega posega dežele

Deželni tajnik KPI Silvano Bacicchi je v intervjuju za naš list pojasnil stališče in predloge komunistične skupine v deželnem svetu

Deželni tajnik KPI tovariš Silvano Bacicchi je na prošnjo uredništva «Dela» podrobneje objasniti stališča in predloge komunistične skupine v deželnem svetu glede vprašanj slovenske narodne manjšine, o katerih je pred kratkim omenjeni svet razpravljal ter ponovno odobril predlog zakona, ki ga je predložil dr. Drago Štoka. Objasnitev se nam zdi potrebna tudi zaradi izjav, ki jih je dr. Štoka objavil v Novem listu, in zaradi vesti, da je vlada končno odobrila omenjeni zakon.

Na naša vprašanja je tovariš Bacicchi tako odgovoril:

Vprašanje: — Kakšne so bile razlike med resolucijo svetovalskih skupin KPI-PSIUP in resolucijo svetovalca dr. Štokes, katero je sprejel deželni svet?

Odgovor: — Vprašanje se mi zdi bolj kot kdaj koli umestno zaradi objasnitve stališča strank glede vprašanj slovenske narodnostne manjšine in stališča političnih sil, ki delajo med Slovenci.

V bistvu se razlika med omenjenima resolucijama ni nanašala samo vprašanje ali naj odpotuje v Rim odposlanstvo deželnega sveta ali samo predsednik deželne vlade. Šlo je za potovanje v Rim in za konkretno politično akcijo, ki bi jo treba izvesti ob tej priložnosti. Mi smo predlagali, naj odpotuje v Rim odposlanstvo deželnega sveta in naj osrednji vladi in parlamentarnim skupinam objasni vprašanje, ki je še vedno nerešeno (tudi po odobritvi zadevnega deželnega zakona). Gre za vprašanje oblasti, ki jo dežela nujno mora imeti, da bo konkretno rešila probleme slovenske narodnostne manjšine.

Formulacija Štokove resolucije je zadolžila samo predsednika deželne vlade, naj osebno posreduje pri predsedstvu ministrskega sveta za to, da ne bo deželni zakon št. 126 ponovno zavrnjen. V ostalem se je resolucija omejila na generično vabilo političnim skupinam v deželnem svetu, naj posreduje pri svojih predstavništvih v parlamentu za rešitev odprtih problemov slovenske manjšine. Iz tega izhaja, da je bila postavljena zahteva samo po odobritvi zakona, ki ga je preteklega julija izglasoval deželni svet.

Na tem mestu je potrebno pojasniti, da se z omenjenim zakonom ne bo prav nič spremenilo in da bo položaj slovenske manjšine ostal tak kot je bil prej. Razlika bo samo v tem, da na osnovi deželnega zakona Slovenci dobijo svoje pravo ime. Vlada sedaj «dovoljuje» tisto, kar dolgo ni dovoljevala. Stvarno pa dežela — po mnenju vlade — nima in ne more imeti pristojnosti za reševanje problemov Slovencev.

V deželnem svetu smo poudarili — in to je lahko dokazati — da slovenskih problemov ni mogoče reševati brez aktivnega sodelovanja dežele. Toda osrednja vlada deželi ne dopušča te pristojnosti. To pa pomeni, da osrednja vlada noče rešiti probleme slovenske narod. manjšine. Zato menim, da tudi po odobritvi deželnega zakona vsi problemi zadevne pristojnosti dežele ostanejo pri izhodišču. Gre za probleme, ki so bolj kot problemi, katere je treba rešiti, problemi, s katerimi se je treba spoprijeti z vso resnostjo. In če tako stoji stvari je pripisati krivdo ne le osrednji vladi, ampak tudi večini v deželnem svetu in tudi svetovalcu dr. Štoki.

Vprašanje: — Svetovalec Štoka pravi, da če bi šlo v Rim odposlanstvo deželnega sveta, bi bili v njem tudi fašisti in liberalci. Vlada bi slišala obe plati zvona in presojala po svoje. Pravi

tudi, da je prav zaradi tega zahteval, naj gre v Rim najvišji predstavnik deželne oblasti. Kaj meniš ti o tem?

Odgovor: — V deželnem svetu smo pojasnili, da če bi bila sprejeta naša resolucija, bi odposlanstvo deželnega sveta v Rimu moralo zagovarjati to resolucijo. Nesmiselno bi bilo, da bi tisti, ki resoluciji nasprotujejo (fašisti in liberalci) bili v tem odposlanstvu.

Glede najvišje oblasti dežele: poudarjam, da je najvišja oblast deželni svet. Sicer pa je šlo za akt, ki ga je sprejel deželni svet in ne ožji deželni odbor. Zato je bil deželni svet poklican, da reši vprašanje. Prav gotovo bi bila akcija, ki smo jo predlagali, že zaradi svoje posebnosti, postavila pred preizkušnjo politično voljo tistih sil, ki pri nas pravijo, da so za rešitev vprašanj (Nadaljevanje na 6. strani)

Nič konkretnega za goriške Slovence

V ponedeljek 5. oktobra se je sestel občinski svet v Gorici, da bi razpravljalo o programu sedanje levosredinske občinske uprave, v kateri sodelujejo, kot je znano, DC, PSI, PSU, PRI in SDZ. Zanimanje za to, kako bodo razne skupine večinske koalicije tolmačile ta generični program, je bilo veliko. Nas je še posebej zanimalo, kako bodo nekateri tolmačili probleme Slovencev. Zanimanje je bilo povsem upravičeno, zlasti še, če upoštevamo to, kar se je zgodilo na volitvah občinskega odbora. Tega je dr. Pavlin, ki pripada SDZ, prejel najmanj glasov. Osem svetovalcev večinske koalicije ni glasovalo zanj. Verjetno samo zaradi tega, ker je Slovenec.

Na ponedeljkovi seji demokristjani in socialdemokrati sploh niso govorili o Slovencih. Sicer pa je dostikrat molk zgovornejši od besed.

Zato, da bi izvedeli, kakšna bo politika leve sredine glede problema Slovencev in da jo skušamo komentirati, nam ne preostaja kot da tolmačimo to, kar je zapisano v programu. To je drzna pobuda, saj besede programa lahko pomenijo vse ali pa nič. V njem je mnogo frazarjenja o «bratskem sožitju», o «tvornem

sodelovanju» ipd., kar smo imeli priliko že šestokrat brati ali slišati. Dalje se program sklicuje na resolucijo o problemih Slovencev, katero je sprejel prejšnji občinski svet. Pozitivna stvar, ki pa ne zadostuje.

Kaj bo občina konkretno storila? To je tisto, kar hočemo vedeti in kar bi nam bili morali konkretno povedati. Ali bo rešila problem slovenskih otroških vrtcev in šol? Ali bo postavila dvojezične napise v vaseh? Ali bo delala v mejah svojih pristojnosti za uresničitev zahtev slovenske narodnostne skupnosti?

Na ta vprašanja ni odgovora ne v programatičnem poročilu župana ne v poročilih predstavnikov skupin, ki sestavljajo večino v občinskem svetu.

Samo eno točko programa lahko smatramo za pozitivno in ta se tiče obveze, da bodo v kratkem ustanovljene občinske konzulte. V teh konzultah bi lahko prišli do izraza tudi problemi slovenske manjšine. Tovarišica Vilma Brajnik je v svoji intervenciji izrekla soglasnost komunistov o tej točki. Opozorila pa je, da komunisti ne bodo pasivno dopuščali nedelavnost konzult. Izkušnje namreč uče, da je Krščanska demokracija mojster, ki z enim ali drugim izgovorom pusti probleme nerešene, ne da bi jih prej poglobili ali določili potrebne instrumente.

Nekatere probleme je mogoče takoj rešiti in zato ne bi smeli čakati na ustanovitev konzult. Tovarišica Brajnik je konkretno predlagala, naj bi v Štandrežu, Pevmi in Podgori postavili dvojezične napise. Opozorila je tudi na zadevno iniciativo komunistične skupine. Ta problem, sta občini Doberdob in Sovodnje že rešili. Zato ne vidimo razloga, zakaj ga ne bi rešila tudi goriška občina.

Gre torej samo za vprašanje politične volje. Toda radovedni smo, koliko navora bo treba vložiti za to, da bomo to dosegli!

Doberdob slavi 25-letnico osvoboditve

Na pobudo prosvetnega društva «Jezero» in krajevne sekcije bivših borcev - ANPI je te dni v Doberdobu vrsta prireditev v počastitev 25. obletnice osvoboditve. V organizacijskem odboru sodelujejo poleg predstavnikov prosvetnega društva in združenja bivših borcev tudi župan Andrej Jarc in občinski odborniki, predstavniki športnega združenja Mladost, balinarskega krožka Gradina in krajevne godbe Kras.

Prireditve so se začele preteklo soboto, zaključile pa se bodo prihodnjo soboto, tj. 17. t.m. Na tem mestu objavljamo spored od srede dalje. Tega dne je namreč na sporedu gostovanje dramske skupine p.d. Vesna iz (Nadaljevanje na 6. strani)

Na pobudo uredništva DELA

Pogovor o zakonskem osnutku za pravno zaščito slovenske manjšine v Furlaniji-Julijski krajini

V pogovoru o zakonskem osnutku, ki so ga predložili komunisti, so sodelovali: Boris Race, Ubald Vrabec, dr. Vladimir Vremec, Dušan Lovriha in Dolfi Wilhelm

Na pobudo uredništva «Dela» je bila v Trstu, v ponedeljek 5. oktobra 1970 razprava «ob okrogli mizi» o zakonskem osnutku za pravno zaščito slovenske manjšine v Italiji. Sodelovali so Boris Race, član predsedstva Slovenske kulturno gospodarske zveze, Ubald Vrabec, skladatelj in pevovodja, dr. Vladimir Vremec, odgovorni urednik kulturne revije «Most», Dušan Lovriha, deželni svetovalec KPI in župan v Dolini, Dolfi Wilhelm, občinski svetovalec KPI v Trstu.

Odgovorni urednik «Dela», ki je vodil pogovor, je v otvoritvenem nagovoru pojasnil namen razprave o tem pomembnem problemu. Povedal je, da je bil zakonski osnutek za pravno zaščito slovenske manjšine v Italiji predložen na pobudo tržaških komunistov ter da so komunisti razpravljali o tem osnutku — še preden je bil sestavljen — na številnih sestankih in posvetovanjih. Poudaril je tudi, da se komunisti ne laste monopola nad tem dokumentom in da niti ne trdijo, da je povsem popoln. Povedal je tudi, da je bil ta dokument poslan v oceno raznim političnim strankam in organizacijam, ki se sklicujejo na

ideale osvobodilnega gibanja in protifašističnega odporništva ter demokratom sploh. Pripomnil je dalje, da tudi z uveljavitvijo zakona za zaščito slovenske manjšine v Italiji ne bodo rešena vsa pereča vprašanja, saj je bila slovenska narodnostna skupnost prehudo prizadeta pod fašizmom in še vedno trpi posledice več kot dvajsetletnega suženjstva.

Na koncu svojega govora je odgovorni urednik «Dela» še dodal, da je zakon za pravno zaščito slovenske manjšine v Italiji tembolj potreben in nujen,

ker dežela, s posebnim statutom — katerega je dobila prav zaradi obstoja Slovencev — ni še konkretno pristopila k reševanju manjšinskih problemov in ker rimska vlada ne kaže potrebnega razumevanja za te probleme.

Razgovor je bil pozitiven in je pokazal, da kljub različnim ocenam obstaja soglasje o tem, da je bil zakonski predlog potreben in da je pozitivno dejanje. (Razgovor objavljamo v nekoliko skrajšani obliki). (Nadaljevanje na 3. in 4. strani)

Pred zaključkom kampanje za komunistični tisk

Tudi letos prodoren uspeh

Kakor druga leta zaključujemo tudi letos uspešno kampanjo za komunistični tisk.

Letošnja kampanja je imela poseben pomen zaradi političnega položaja, ki je bil zelo razgiban tako na vsedrjavni kakor na mednarodni ravni, in zaradi nekaterih važnih obletnic, ki letos potekajo.

Kampanja je namreč soupadala z nevarnim položajem v svetu zaradi imperialističnih spletk na Daljnem in Srednjem vzhodu, in s hudo vladno krizo ter s pomembnimi delavskimi in ljudskimi gibanji za socialne pridobitve in za važne reforme v državi (zdravstvo, šola, kmetijstvo, stanovanjsko vprašanje, prevozi, itd.).

Potekala je pa v letu, ko proslavljamo 25-letnico osvoboditve izpod fašističnega jarma, 100-letnico Leninovega rojstva, 50-letnico «Dela» in ko se pripravljamo na proslavo 50-letnice ustanovitve KPI in Zveze komunistične mladine.

Številne sekcije in mnogi tovariši so razumeli važnost ter vloge, ki jo komunistični tisk ima v položaju, ko je treba objasnjevati dogodke, dokazovati pravilnost našega stališča, seznanjati o njem najširše ljudske množice, usmerjati tovariše in izpodbijati kampanjo nasprotnikov, ki razpolagajo z velikimi sredstvi.

Te sekcije in ti tovariši so tudi dali svoj velik prispevek, da je tržaska federacija dosedaj že nabrala za komunistični tisk nad 10 milijonov lir (kar sicer še ne pomeni, da je doseglja postavljeni cilj), da je redno razpečavala naša glasila, da je doslej priredila 12 praznikov tiska.

Hvalevredna je zlasti pobuda

mladine iz Rocola, ki je v okviru te kampanje začela z rednim oddajanjem dnevnika «Unità» (nedeljska številka) v rajonu, in vse pohvale je vreden nepretrgan trud tovarišev podeželja, od Nabrežine do Trebč, Opčin in Boljunca; tovarišev v predmestjih: od Barkovlj, Kolonkovca Podlonjerja, do Sv. Ane, Škednja in Sv. Ivana, ter onih v središču (Pončana, Magdalena itd.), ki so vsako nedeljo na delu, da oddajo komunistično čtivo po hišah.

Vendar, če upoštevamo dejstvo, da je bila letos 50-letnica «Dela», in da bi se morali za to priliko vsi tovariši, še zlasti slovenski, prizadeti, da v lastnem okraju priredijo nekaj specifičnega in izrednega, moramo ugotoviti, da tega niso vsi sekcijski odbori razumeli.

Razumeli so dolinski tovariši, ki so priredili festival, kot ga ni davno bilo takega, razumeli so trebrenski tovariši, ki so priredili tradicionalni praznik tiska v okviru proslav 50-letnice in vzeli v tej zvezi nekaj novih zanimivih pobud, kot sta bila turnir odbojke za pokal «Dela» in razstava o Vietnamu. Ni mo pa pričakovali, da bi prav ob 50-letnici izpadel že tradicionalni praznik «Dela» v Zgoniku, ter da se vas, kakor je Križ (in ki je prav te dni priredila važno in potrebno antifašistično manifestacijo ter dokazala, da ima sile, spoosbne organizirati zahtevne pobude), do sedaj še ni spomnila stare socialistične tradicije in ni upoštevala tako pomembnih obletnic.

Ne gre, da smo si na jasnem, za enostavno proslavljanje datumov. Ne! 50-letnica je bila prilika, da se «Delo» popularizira, da se seznanijo prebivalci z vlogo in pomenom, ki jo ima edino

slovensko glasilo KPI v Italiji, zlasti v sedanjih, tako važnih in zapletenih razmerah. Bila je politična obletnica, mimo katere ne bi smel oben slovenski tovariš, nobena sekcija.

Upati je, da se v bodoče podobne napake, ki so zgolj politične, ne bodo ponovile in da vse slovenske sekcije napnejo svoje sile, za širjenje «Dela», za zbiranje večjega števila naročnikov, za populariziranje tega našega važnega lista.

JELKA GERBEC

Otroški vrtec v Pevmi naj bo slovenski!

Pred kratkim so se odprla šolska vrata in obenem tudi otroški vrtci. Krajevno časopisje je z veseljem ugotovilo, da se je število otrok na slovenskih šolah in tudi v otroških vrtcih letos povečalo. Poleg že znanih nerešenih vprašanj slovenske šole pa se je letos v Pevmi pojavil problem tamkajšnjega slovenskega vrtca. V resnici to ni povsem novo vprašanje, saj se je v otroškem vrtcu v Pevmi začelo krhati že pred leti.

Ustanova ONAIRC, ki ima v oskrbi ta vrtec, je že pred leti začela s škodljivo politiko do Slovencev. Vrtec so poleg slovenskih otrok obiskovali tudi italijanski otroci. Tako se je dogajalo, da se je v vrtcu govorilo izključno v italijanščini, češ, da se slovenski otroci zelo lahko naučijo italijanščine.

Potrebno je, da občinska uprava nujno nekaj ukrene v zvezi s tem problemom, da bo postal vrtec v Pevmi spet slovenski. Za potrebe italijanskih otrok naselja Ponte del Torrone naj se čimprej odpre italijanski vrtec. To je želja vseh prebivalcev iz omenjenih naselij goriške občine in vseh goriških Slovencev, Raznarodovanju je treba napraviti konec!

Življenjski jubilej revolucionarja

Ob sedemdesetletnici tovariša Vidalija

Tov. Vittorio Vidali je prejšnjo nedeljo slavil svoj 70. življenjski praznik.

Mimo tega jubileja ne moremo, ne toliko zaradi obletnice kot take, kolikor za to, ker nam gre misel na velik prispevek, ki ga je dal in ga tovariš Vidali daje naši partiji in stvari delavskega razreda. Njegov rojstni dan je obenem obletnica izredno dolge in nepretrgane angažiranosti ter neprestanega boja za socializem.

Ta angažiranost se je začela pri mladem Vidaliju, ko mu je bilo približno 16 let in se je v sklopu mladinske organizacije stare socialdemokratske stranke udeleževal takratnih socialnih bojev skupno z uglednimi strankinimi voditelji, ter je šla skozi težke preizkušnje borbe proti fašističnim izgredom, že ob nastanku fašizma; udeleževal se je protifašističnih pohodov takrat, ko je bilo najnevarnejše, se bojeval na barikadah pri Svetem Jakobu v Trstu, se frontalno zoperstavljal fašističnim napadalcem, ki so razbijali in uničevali demokratične sedeže, vodil mladino v protifašistično akcijo ter tvegaval življenje ob vsakem koraku. Zapor, mučenje, preganjanje, izgnanstvo, vse kar je moral že takrat prestati, ga ni nikoli upognilo.

Ko je moral v tujino, da se izogne fašističnim rabljam, ki so mu bili za petami, ga je policija vseh dežel, na prag katerih je stopil, preganjala ter ga gnala z ene v drugo državo, je Vidalij svojo navdušenostjo povsod stopil v pogumno akcijo na straani ali na čelu komunističnega gibanja dežele, kjer se je nahajal.

Ustanovil je mladinsko organizacijo na Kubi, organiziral «rdečo pomoč» v Sovjetski zvezi, se bil v mednarodnih brigadah

v Španji. Tu je postal najprej komandant, potem politični komisar legendarnega V. regimenta, ki se je, v veliki meri po njegovi zaslugi izkazal kot najboljše, najmočnejše, najboljše organizirana enota republikanskih sil v španski državljanski vojni. Na španskem bojišču je bil tudi hudo ranjen, a namesto, da bi počival in se zdravil, je organiziral evakuacijo Madrida (bilo je takrat, ko so Francove čete že pritiskale na mesto) in obletaval vso fronto.

Njegov globok internacionalistični čut ga ni nikoli zapustil. Deloval je v Mehiki, v Argentini ter v drugih krajih Latinske Amerike.

Usoda narodov, bodočnost delavskega gibanja v raznih deželah sta mu bila pri srcu, kakor bi bil sin tistega naroda (špansko ljudstvo ga je smatralo kot lastnega pripadnika!).

Vendar, čeprav je nad dve desetletji preživel v tujini, je njegovo srce vedno tožilo po domačem kraju, po rojstnih Miljah, po svojem Trstu. Po končani drugi svetovni vojni ga je po mnogih težavah in ovirah, končno le pot zopet pripeljala po izredno dolgem in nelahkem potovanju v Trst. Tu v osvobojenem Trstu, se je znova poprijel dela, ki ga je zapustil pred skoraj četrto stoletje.

Odšel je mlad, navdušen, neizkušeni fant, vrnil se je zrel mož, poln dragocenih izkušenj.

Postal je sekretar CK KP STO, kasneje ko je tržaška partija postala avtonomna federacija KPI, njen pokrajinski tajnik ter zaradi njegovega velikega ugleda na vsedrjavni ravni, član CK KPI. To funkcijo mu je zadnji kongres partije potrdil.

Utrdil je politično in organizacijsko tržaško federacijo, zastavil vse napore za ustvaritev novih kadrov, vodil skupno s sotovariši nešteto političnih bojev za socialne, gospodarske, politične probleme Trsta. Vedno in povsod svetoval naj se izognijo partijske organizacije in voditelji birokratizmu, kampanilizmu, provincialističnim pojmom.

Pri srcu mu je vedno bilo vprašanje slov. manjšine, kateri je posvetil veliko skrb, pažnje in študija. Teško je najti boljše govorca slovenske problematike. In težko najdeš človeka, da bolj razsodno in trezno ugotovi ustrezno smer za rešitev tega ali onega vprašanja slovenske narodnostne manjšine.

Zaradi njegove velike popularnosti je bil izvoljen najprej za poslanca, potem za senatorja v italijanskem parlamentu, kjer je vodil desetletno borbo ter si zaradi resnega zavzemanja pridobil zaupanje in priznanje najrazličnejših slojev.

Na aktivu, ki so ga priredili tržaški komunisti ob njegovem jubileju, je sedanji tajnik federacije, Antonino Cuffaro, v svojem govoru dejal: «Tovariš Vidali ne pravi delajte, naredite. Ko govori o potrebi, da se nekaj začne, ali preuredi, ali izpelje pravi: delajmo, naredimo!».

To njegovo politično življenje ta njegova navdušena predanost Partiji in stvari komunizma, naj bo v vzgled vsem onim, ki se včasih, utrujeni, izmikajo delu in naporu. Naj bo pa predvsem v vzgled mlajšim tovarišem, ki jih naše gibanje potrebuje in na nje računa, da se v bodoče nadaljuje učinkovito, plodno, nepretrgano pot, ki so jo ubrali pred pol stoletja, ob ustanovitvi KPI v Livornu, Vidalij in njegovih sovrstniki.

G.

Gute Reise!

Uredniki «Katoliškega glasa», kljub nekaterim nasprotnim znamenjem, niso neumni. Obstaja nekje, morda v dnu njihove črne duše, neka politična logika. In moramo jo upoštevati, pa ne zato, ker bi bila pomembna, pač pa iz enostavnega razloga, ker obstajajo. Kot bolezn. Nihče jih ne mara, vsak se jih rad otresa, pa so, obstajajo in zdravniki imajo z njimi polno dela. Z uredniki «Katoliškega glasa» bi morali imeti opravka posebni zdravniki: psihologi. Samo tem so znane skrite tajne podzavesti, vsidrane iz otroške dobe in tudi po njej, v spominu.

Pojdimo k stvari. Brali smo, čez celo stran so postavili naslov, članek o latinskoameriški državi Čile, ki jim, kot gnij zob, ne dopuščja zasluženega počitka. V Čileju so namreč ljudje (kmetje, rudarji, uradniki pa tudi vojaki) glasovali za predsednika republike. Na razpolago so imeli tri kandidate: socialistična Salvatorija Allendeja, levega katoličana Radomirja Tomiča in desničarja Alessandrija. Od koncu ostrega, vendar pa za Latinsko Ameriko neobičajnega demokratičnega volilnega spopada, je večino glasov prejel Allende, nekaj glasov manj Tomič, Alessandrija pa nihče skoraj povohal ni.

«K. g.» sedaj toži, da si čilski narod «sam zavezuje zadržgo okoli vratu» in demokratično prehaja v komunistično «dikta-turo». Tomiča, ki je kristjan, obtožuje, da hoče sodelovati s

komunisti in socialisti za blagor svojega naroda, ki je krvavo potreben korenitih socialnih sprememb. Vse to pa so uredniki K.g. zabelili s spoznanjem, da je (joj!) ta levi katoličan Titov osebni prijatelj, ne da bi se za ta greh spovedal!

Z vrha lastne bridke izkušnje (okoli leta 1944-45) svarijo sedaj uredniki goriškega (sic!) tednika voditelje nekaj tisoč kilometrov oddaljenega Čileja, naj v parlamentu ne potrdijo Allendeja, temveč naj svoje glasove združijo z glasovi «falange» (tako se namreč imenuje stranka g. Alessandrija, glej, glej...) in rešijo državo bede, strahu, terorja, pekla, satana, policije, brezboštva, kuge, lakote... ne, tu se mora naštevavanje ustaviti, čeprav si bralci pričakujemo, kot pri procesijah sredi poletja, vzkljka: «Kuge, lakote in vojske, reši nas, o Gospod». Pa ne, vojske se ni treba bati. «Katoliški glas» nasprotno vzkljka: Naj vojska stori svojo dolžnost in reši Čile.

Z državnim udarom, seveda. Kako pa drugače?

Pa smo tu, zajčki! Vojska vam ugaja, kajne? Uniforme, črne ali zelene, pa tudi bele barve. In bajonetni, tanki, puške in oklopniki. Pa rafali na ljudi po ulicah, prekri sod in dolga leta konfinacije, taborišča za komuniste in levičarje, za vas in vam podobne pa oblast.

Klerikalec zgubi dlako, toda navade nikoli; stremel bo po oblasti, kakorkoli in na kakršnikoli način. Tudi s fašisti in vojaškimi puči...

Pa smo se vprašali, čemu je goriški K.g. pri tolikšni izbiri argumentov za opremo svoje prve strani izbral prav oddaljeni Čile. Odrekli smo se misli, da skrbi njihove urednike za usodo svojih bratov v sosednji Argentini, v trenutku, ko se bo sprožil revolucionarni plaz. Saj niso tako občutljivi.

Vsiljuje se nam zato sum, da je Čile za urednike K.g. prisposoda Italije. Tam je Krščanska demokracija (bivšega predsednika Freia in sedanjega levičarja Tomiča) bila dolga leta na oblasti, sedaj pa bo podprla in sodelovala z levico, od socialistov do komunistov, pri obnavljanju družbenih struktur in mirnem pohodu revolucije.

Aha! V tem grmu torej tiči zajec. Bojite se. Seveda, seveda... Zamenjajte Tomiča z Donat-Cattinom ali Liviom Laborjem, Allendeja z Riccardom Lombardijem... in je.

Od tod svarila proti levičarskim demokristjanom (v peklu se bodo cvrli!) in pozivi vojski, naj izvede državni udar. Pri tem pa mislite na Italijo...

Kaj naj vam odgovorimo? Ne boste dočakali svojega državnega udara. In tudi druge ljubljanske province ne bo.

Kot po Turjaku (spet vam grozimo, kajne) boste pobrali šila in kopita in rajzali na Koroško. Tja, preko Trbiža, je najbljže.

Pri nas, v Italiji, pa tudi na Primorskem, bi vsak reakcionarni poskus v katerem vidite zadnjo oporno bilko, sprožil plaz, ki bi ga nihče ne ustavil in za katerega bi se ne vedelo, kako se bo vsul. In v tem plazu bi izginila črna navlaka, ki od Milana do Rima, Trenta do Trsta, dviga glavo in skrivaj postavlja bombe.

Katoličani, ki se v tovarnah in šolah družijo s komunisti in doprinašajo neprecenljiv prispevek skupni stvari napredka, bodo z nami. Vas pa bo odpljusnilo v neznanu, kot vam podzavest v temnih nočeh kljuje v mislih...

No, kaj vam za popotnico? Zbogom! Gute Reise!

***

Ni se še posušilo črnilo tega mojega komentarja, ko je radio poročal o dogodkih v drugi sosedni latinskoameriški državi — Boliviji. Del vojske je tam slepo sledil nasvetom K.g. in jo, kot smo si pričakovali, polomil. Delavci, kmetje, študentje in vojaštvo z orožjem v roki so prevzeli oblast in zlomili desničarski puč. Predsednik republike je levo usmerjen upokojeni general Torrez...

No brez komentarjev, nam to ugaja. Pričakujemo pa, da bo K.g. tudi Boliviji posvetil svojo prvo stran.

Kaj pa, če nismo razumeli?

Črt

Pogovor o zakonskem osnutku za pravno priznanje pravic slovenske narodnostne manjšine v Furlaniji-Juljski krajini

Predlog KPI predstavlja korak naprej

(Nadaljevanje s 1. strani)

BORIS RACE: Začel bi s citatom, ki je napisan v utemeljitvi zakona in sicer: "lotili smo se sestave tega zakona tudi zato, da bi pripomogli k zapolnitvi vseh pomanjkljivosti, ki še vedno obstajajo".

Predlog zakona predstavlja prav gotovo korak naprej v naporih za uzakonitev in zaščito pravic Slovencev v Italiji in je dokaz odgovornosti, ki jo čuti KPI do Slovencev, saj večina njih na Tržaškem glasuje zanjo; dalje dokazuje tudi občutljivost KPI za nerešene nacionalne probleme.

V tem pogledu prav ta dokument skupaj z drugimi pojavi dokazuje hvalevreden premik v obravnavanju slovenskih problemov v smislu iskanja rešitev na podlagi dobrega poznavanja samih problemov. To dokazuje predvsem trezna in stvarna ter s podatki in argumenti podprta utemeljitev zakona. Če bi opustili samo dva ali tri stavke — ki po svoji vsebini niso bistveni — bi, po mojem mnenju, to utemeljitev lahko podpisal vsak Slovenec.

O tem, kako doseči uzakonitev pravic in zaščito Slovencev z enim samim zakonom, tako imenovanim manjšinskim zakonom, ali pa z več zakoni, ali naj zaščito slovenske manjšine v Italiji prevzame država ali dežela, je bilo mnogo ustnih razgovorov, diskusij in razprav.

Pri tem bi opozoril na anketo revije «Sodobnost» iz leta 1969 (št. 8-9), kjer je deset anketirancev različnega mnenja, oziroma se le v nekaterih vprašanih strinjajo med seboj.

Komunistični senatorji in poslanci, ki poznajo podrobneje parlamentarni mehanizem, so prav gotovo izbrali pot, ki se jim zdi najboljša. Toda o tem je treba prepričati vse razmišljajoče Slovence in zavarovati, da ne bo kaj izpuščeno, kajti v čem je glavna nevarnost enega samega zakona? Prav v tem, da bi ta zakon ne zajel vseh vprašanj, ki nam jih življenje vsak dan ponuja v novi obliki. Res je, noben zakon ne more napovedovati in že vnaprej določati stvari, ki se bodo zgodile in ki so nam neznane. Obstaja tudi nevarnost, da bi bil tak enoten zakon pomanjkljiv in da bi ga treba vedno dopolnjevati. Mi pa poznamo kakšno kalvarijo je treba prehoditi zato, da se v Italiji nek zakon sprejme, posebno pa še zakon za manjšino.

Kaj v tem zakonu manjka?

V členu 3 manjka strokovno izobraževanje vajencev in strokovno izpopolnjevanje delavcev v slovenskem jeziku. Govori se samo o šolah in o šolskih stvarih. V členu 4 so izpuščene tudi druge ustanove znanstvenega značaja, ki bi jih morali tudi Slovenci imeti. Recimo muzej, do katerega bi verjetno imeli neko pravico.

Zelo kočljivo vprašanje, ki ga je treba razčistiti — ne samo v zvezi s tem zakonom temveč s katerimkoli zakonom — je, kako bo tolmačen izraz "v krajih,

kjer živijo tudi italijanski državljani slovenskega jezika". To je zelo raztegljiv pojem.

Zanimal sem se, kaj pravi v tem pogledu statut občin v Sloveniji, kjer živi italijanska ali madžarska manjšina. Tam že ustava republike določa, da pripadniki narodnostne manjšine uživajo enake pravice kot večina, in določa tudi pravice jezika, posamezne občine pa določajo, katera naselja so dvojezična. Navedena so tudi imena krajev. Mi te linearne primerjave ne moremo potegniti, ker občine v Italiji niso takega značaja, in so torej popolnoma nekaj drugega kot občine v Jugoslaviji. Vsekakor je kočljivo vprašanje, ki ga bo treba tudi rešiti.

V členu 11 bi treba točneje definirati "pozneje popačena imena". Treba bi bilo definirati, kaj pomeni beseda "pozneje". Naj navedem samo en primer: Neko ime mogoče ni bilo nikoli popačeno, toda namesto v slovenskem je bilo zapisano v italijanskem jeziku. Roditelj, je svojemu otroku dal ime Jože, toda v matičnih knjigah je namesto Jože zapisano Giuseppe.

V členu 13 se govori o razpisih za javne službe. To ne bi smelo veljati samo za državne, pokrajinske in občinske uslužbenice, ampak tudi za druge, rekel bi, poldržavne ustanove, kot so npr. zavodi za socialno zavarovanje, za zaposlovanje, za delo itd. To bi treba tako zapisati, da ne bi bilo nobenega dvoma.

Kaj pa sploh manjka v tem zakonu?

V niem se ne govori o prisotnosti Slovencev v zbornici za trgovino in industrijo, v raznih strokovnih komisijah, v komisijah za kontrolo nad krajevnimi ustanovami, v davčnih komisijah, v volilnih komisijah itd.

Govorilo se je tudi o obveznem številu izvoljenih Slovencev v deželi, pokrajinah in občinah in tudi v parlamentu. O vsem tem nimam jasnih misli, vsekakor pa se mi zdi potrebno, da tudi to do konca razčistimo.

O gospodarskem potencialu Slovencev

Manjka zaščita gospodarskega potenciala Slovencev. Sicer je nekoliko omenjeno vprašanje razlastitve, ampak to je ena izmed stvari, ki zadeva gospodarstvo. So pa seveda še druge zadeve. Recimo vprašanje posebne podpore narodnostno mešanim področjem kmetijstva, ureditev jurskih pravic, ki zadevajo predvsem naše ljudi, nova industrija na slovenskem ozemlju, ki naj zaposluje domačine, priznanje organizacij slovenskih gospodarstvenikov, slovenskih obrtnikov, slovenskih kmetov, prisotnost slovenskega predstavništva pri gospodarskem programiranju, olajšanje postopka proti sprejetju zakonov, ki bi kršili pravice slovenske manjšine (kateremu koli zakonu, ki bi na nas pozabil). Če v neki občini, kjer je bil slovenski župan, pride do krize, naj bi bil za komisarja imenovan Slovenec. In dalje: priznanje šol vseh stopenj, od osnovne pa do univerze.

Potrebno bi bilo razmisliti tudi o tem, ali bi bila umestna neka državna komisija za vprašanja slovenske narodnostne manjšine, kjer bi morali biti obvezno

in v določenem odstotku tudi predstavniki Slovencev.

Treba je torej še temeljito obdelati in izpopolniti zakon in še takrat bomo v strahu, da smo kaj izpustili in da se bomo zaradi tega kasneje kesali.

To seveda ne pomeni, da ne smemo zaradi tega strahu nič narediti. Slovenska manjšina kot taka mora prevzeti odgovornost za to, da nekaj naredimo. Ne sme se je polastiti panika.

Dobra misel je s strani KPI prav ta, da naj tudi druge stranke predložijo osnutek zakona za zaščito pravic Slovencev, da bi s tem v nadaljnji fazi lahko prišlo do združitve raznih predlogov in osnutkov. Vsekakor je predložen predlog spodbuda za akcijo drugih.

Po mojem mnenju bi bila najboljša končna rešitev ta-le, da se Slovenci vseh struj sporazumejo o tem, kakšna oblika je najboljša in kaj naj zakon vsebuje.

Kaj bi bilo treba storiti, da bo zakon za zaščito Slovencev sprejet?

Menim, da je osnovni pogoj za to, enotnost Slovencev pri zahtevi po uzakonitvi. Glede oblike in vsebine bi treba premagati vse pregrade. Slovenska narodnostna skupnost mora pri tem nastopati kot subjekt, ker to zadeva njo. Če bo zakon slab, bo občutila ona, če bo zakon dober bo tudi ona občutila.

Vsi ukrepi bi morali imeti za cilj: zagotovitev obstoja naše manjšine

UBALD VRABEC: K utemeljivam in bežnem opisu krivic, ki jih je povzročil fašizem, nimam kaj pripomniti. Dotaknil se bom nekaterih členov zakonskega osnutka.

Na raznih mestih, posebno pa v členu 3 zakonskega osnutka so omenjeni italijanski državljani slovenskega jezika. Tako je omenjeno tudi v predlogu za sestavo devetih članov posebne komisije pri ministrstvu za javno vzgojo. Situacija pri nas je taka, da se mora izdajati za Slovence tudi tak, ki sicer obvlada slovenščino, je pa kulturno in praktično že povsem asimiliran in nima nobenega čustvenega ne drugačnega interesa na razvoju slovenske kulture. Zato bi bilo prav, da pri imenovanju teh članov podajo svoje mnenje in predloge nedvomno slovenske organizacije ali ustanove.

Ker predvideva zakonski osnutek pravico uporabe slovenščine v državnih uradih vseh vrst in ker je zato potrebno znanje slovenščine tudi s strani državnih uradnikov, ki imajo posla z javnostjo, bi iz tega izhajalo, da bi prišli za taka mesta v poštev samo Slovenci, ker danes samo ti obvladajo tako italijanščino kakor slovenščino. Bili bi pravzaprav zaradi svojega znanja privilegirani, oziroma bi imeli prednost.

Ker je predlagana raba slovenščine v raznih samoupravnih telesih (deželi, pokrajinah, občinah), menim, da bi bilo prav, da bi se v italijanskih šolah vseh stopenj — v krajih, kjer obstaja slovenska manjšina — uvedel, če že ne obvezen, vsaj fakultativen pouk slovenščine.

Člen 11 omenja pravico držav-

ljanov, da z enostavno prošnjo pridobe svoj prejšnji priimek. To se mi vidi enostavno legalizacija fašističnih ukrepov o spremembah priimkov. Fašizem je svojčas s pritiskom in grožnjami — o katerih noben antifašist danes ne dvomi — spremenil na tisoče priimkov. Ti ukrepi so še vedno v veljavi in — tu je res na mestu ironija — skladno z demokratičnimi načeli lahko danes, kdor želi, spremeni svoj priimek v staro obliko. In kdor ne želi? Ta lahko obdrži vsiljeno spremembo? S tem bi lahko priznali, da so bili ukrepi o spremembah priimkov tudi od ljudstva zaželjeni: da so tolmačili želje ljudstva; da so bili skratka "demokratični". Zato sem omenil, da je pravica do spremembe priimka v prvotno obliko dejansko legalizacija fašističnih ukrepov.

Pravilen antifašistični ukrep antifašistične in demokratične vlade je samo eden: enostavno razveljavljanje vseh dekretov o spremembah priimka.

V vseh državnih uradih obstajajo zapiski o teh dekretih. Z zakonom bi morali biti razveljavljeni in vsi bi morali pridobiti svojo prvotno obliko. Kdor pa bi želel odobriti te vsiljene fašistične dekrete, naj bi ponovno prosil za obdržanje poitalijančane priimka (s primernimi koleki in taksami).

Razume se, da naj se razveljavijo tudi vsa popačena imena krajev in vrnejo ona, ki so bila v veljavi pred nastopom fašizma.

Člen 12 govori o ohranitvi etničnih značilnosti in o raznarodovanju. Raznarodovanje pa napreduje tudi tako, da se v slovenske vasi v vedno večjem številu naseljujejo italijanski prebivalci. In ker je naša manjšina maloštevilna bo kaj kmalu preplavljena in bo postala nepomembna manjšina in sedaj še slovenskih vseh. Kolonizacija slovenskega podeželja bo v kratkem času v praksi razveljavila vsa še tako demokratična določila o "ohranitvi etničnih, zgodovinskih in ambientalnih značilnosti", o katerih govori člen 12 v obrazložitvah. Nekaj bi bilo treba storiti — če ne že za preprečitev — vsaj za omejitve kolonizacije. Menim, da bi morali vsi ukrepi imeti ta cilj, da zagotove obstoj naše manjšine ne pa samo navsezadnje splošne človečanske pravice, ki pa ne bodo v daljši dobi zagotovile obstoj manjšine ter preprečile da ta utone v morju večinskega naroda. Res kulturna, napredna, človečanska in ne na zadnje celo vzgojna načela bi narekovala stvaritev posebne upravne, avtonomne enote za ves teritorij, kjer živi slovenska manjšina. Kako bi taka enota poslovala pa presega okvir današnje diskusije.

Vsak poskus je lahko pozitiven

Dr. VLADIMIR VREMEC: Če človek lista po časopisih, ki so v zadnjih petih letih prinašali poročila o taki problematiki, kot je ima za predmet zakonski osnutek, o katerem se tukaj pogovarjamo — in o katerem sem tudi poklican, da izrečem nekaj osebnih, laičnih pripomb — ugotavlja, da je bilo v tem oziru storjeno prav malo. Mislim na dokumentacijo, ki bi na znanstveni ravni obravnavala problem; mislim na znanstveno ra-

ven, ki pri tem pomeni analizo razmer iz vseh možnih zornih kotov, od upravno-političnih do socialno-gospodarskih razmer.

Pričujoči zakonski osnutek pomeni torej v tem oziru korak naprej. Iz istega razloga, torej s stališča potrebe po znanstvenosti, bo verjetno naša "okrogla miza" le izraz več ali manj osebnih hotenj in želja. S tega stališča je negativna.

Priznajmo si, da je sel velo Londonski sporazum mimo nas. Ni ga v naši zavesti ne samo zato, ker ga še ni ratificirala ena izmed njegovih glavnih podpisnic. Šele tako imenovani "paket", ki prinaša gotove ukrepe v korist južnotirolskega prebivalstva, je prinesel nekoliko materiala, informacij in jasnosti o tem problemu na prej omenjeni znanstveni ravni. Tu pade takoj v oči dejstvo, da gre pri omenjenem "paketu" za ukrepe velikega obsega. Seveda, tam je bila na tinitnici izredna enotnost in homogenost glavnega partnerja. Pri nas take politične homogenosti ni. Tudi akcijske enotnosti še ni. Zato je tudi vsak poskus prebiti led v tej smeri le delni poskus. Vendar vsak poskus je lahko pozitiven. Mozaik teh poskusov sestavlja že nekaj detajlov, kot na primer šolski zakon. Škerov zakonski predlog o rabi slovenščine na sodiščih, Stokov deželni zakon itd. Tudi pričujoči zakonski osnutek kaže, da bo le detajl v tem mozaiku. Nihče ne ve, če bo ta mozaik sploh dokončan in še vedno upamo, da bo kak novi mojster vzel delo ob drugi priložnosti spet v roke in mogoče pripravil nov, toda homogen, mozaik, ki bo — če bo izraz akcijske enotnosti in skupnih hotenj — dolgo kluboval zobu časa.

Boris Race je že pred leti u mestno opozoril na posledice, ki jih povzročajo nerešena vprašanja. Seveda tem ugotovitvam niso sledili konkretni koraki. Hočem biti stvaren kot sem na drugi strani za stvarno prisotnost slovenskih ljudi v vseh javno-pravnih organih. Če nas ni, nihče ne prevzema našega dela. Tako sem tudi za pobude na vsedržavni ravni, ki utegnejo izboljšati naš položaj.

Zakonska zaščita je bistvenega pomena

Nedvomno je zakonska zaščita bistvenega pomena za urejanje življenjskih razmer neke manjšine. Ob naši šibki politični teži so apeli za ohranitev in večanje kulturne dejavnosti — kot najpomembnejšega elementa za ohranitev naše bitnosti — le prešibki če manjkajo bistvene infrastrukture upravno-političnega značaja. Smo namreč sredi dinamične družbe. Slovenski delavec, obrtnik, trgovec ali izobraženec se bo moral v vedno večji meri izkazati in se uveljaviti, kajti konkurenca bo čedalje močnejša.

Nujno je poskrbeti, da se bo slovenski človek enakovredno uveljavil in da se bo obdržal v hitro se spreminjajočem svetu. Zato pa je potrebna vrsta temeljnih pripomočkov, potrebne so torej temeljne infrastrukture, od dvojezičnosti, dobrih šol vseh tipov, primerne prisotnosti Slovencev v javni upravi (drugi so o tem že dali svoje predloge ter

(Nadaljevanje na 4. strani)

Pogovor o zakonskem osnutku

(Nadaljevanje s 3. strani)

obrazložili svoja mnenja). Med te pripomočke spadajo tudi televizijski spored v slovenščini. Le tako bi tudi na zunaj imeli znake polnopravnega subjekta. Takšni zunanji znaki, ki so brezpogojno potrebni za notranje psihično ravnotežje, so bistveni element za trdno narodno zavest.

Glede pomanjkljivosti predloženega zakonskega osnutka za pravno zaščito Slovencev ne morem govoriti s stališča znanstvenika in s stališča dobro pripravljene osebe, ki je specialist v takšnih zadevah. Zato se bom omejil le na nekaj pripomb.

Zdi se mi, da je treba predvsem poglobiti problem in mogoče nakazati ureditev pristojnosti med državo, deželo in občinami. Na drugi strani se mi zdi potrebno dodati ali dopolniti osnutek z več pozitivnimi citati o dobri volji večinskega naroda. Na primer Pittoni je pred nedavnim izjavil, da «gola enakopravnost ni dovolj, ker nosi v sebi klice asimilacije». Potrebna je torej zaščita!

Umestno bi bilo tudi opozorilo, da rezultati niso v skladu z meddržavnim ozračjem. Še posebej niso v skladu z večkrat sproščenimi odnosi med tukaj živečim prebivalstvom različnega jezika. Tu bi bilo mogoče se primerno navezati na asociacijo na avstrijske razmere.

Glede praktičnih predlogov bi bilo mogoče dodati stolico za slovenski jezik in tudi finančno podporo za manjšinski znanstveni inštitut, ki bi bil podoben inštitutu, ki ga sedaj ustvarjajo na Koroškem.

Zakon je toliko bolj nujen, ker vlada ne kaže razumevanja za naše probleme

DUŠAN LOVRIHA: Že več let trajajo razprave o tem, kako priti do uzakonitve pravic Slovencev. Vendar, na žalost, nikdar ni bilo jasnih pojmov o tem zelo pomembnem vprašanju.

V preteklosti smo Slovenci večkrat nastopili enotno, skupaj smo izdelali razne dokumente, spomenice, resolucije itd. ter jih izročili pristojnim oblastem.

V novem položaju je bilo potrebno nekaj konkretnega narediti za zaščito Slovencev v Italiji. Naša stranka je prišla do sklepa, da spomenice, resolucije in protesti ne zadostujejo. Zato je bilo sklenjeno, da se predloži osnutek zakona za pravno zaščito slovenske narodne manjšine v Italiji. Zakon za zaščito slovenske manjšine je toliko bolj nujen, ker rimska vlada ni doslej pakazala potrebne razumevanja za probleme, ki so življenjskega pomena za našo narodnost no skupnost.

Še pred sedanjim zakonskim osnutkom za pravno zaščito Slovencev v Italiji so bili predloženi nekateri osnutki zakonov. Šlo je za manjše zakone, ki se tičejo enega samega problema. Najpomembnejši od teh je zakon, ki ureja slovensko šolstvo na Tržaškem in Goriškem, ki pa je, kot vsi vemo, nepopoln in ne predvideva vseh šol, ki jih Slovenci potrebujemo in nobene slovenske šole v videmski pokrajini. Kljub temu, da je bil šolski zakon sprejet že leta 1961, se njegova določila izvajajo le delno. Zaradi tega lahko trdimo, da so problemi slovenskega šolstva v naši deželi neurejeni in da je tudi položaj številnih šolnikov nerešen.

V zvezi s splošnim zakonskim osnutkom, ki so ga komunisti predložili v senatu in v poslanski zbornici, bi dodal še to:

Vsi smo bili zaskrbljeni. Razmišljali in razpravljali smo, kakšen naj bo ta osnutek, da bo najbolje ustrezal potrebam Slovencev. Mnogo smo razpravljali o tem, ali naj bi zahtevali en sam okvirni zakon za zaščito Slovencev ali pa več manjših zakonov. Upoštevali smo tudi dejstvo, da bi morebitna napaka, ki bi jo v tem pogledu storili lahko škodovala koristim Slovencev.

V zadnjem času je avtonomna tržaška federacija KPI — upoštevajoč tudi splošen politični položaj, ki nam je bolj naklonjen kot je bil v preteklosti — sklenila, da pospeši akcijo za pripravo in predložitev zakonskega osnutka za zaščito Slovencev. V tej akciji so sodelovale tudi druge federacije naše dežele in tudi deželni komite partije.

Zakonski osnutek je bil torej izdelan in predložen. To je bilo storjeno po trezni presoji, po temeljitih študiju, po številnih posvetovanjih. Naravno je, da je KPI s tem, da je naredila ta korak, sprejela veliko odgovornost, katere se v polni meri tudi zaveda.

Nikoli nismo trdili, da je zakonski osnutek, ki je bil predložen, najbolj popoln in da ni potrebno nadaljnje razpravljanje o njem; da niso potrebni morebitni popravki, odnosno spopolnitve. To je torej prvi tovrstni zakonski osnutek. Ta osnutek zajema nekatera vprašanja, ki so bistvenega pomena za obstoj, razvoj in zaščito slovenske manjšine v Italiji. Med vprašanji so zlasti važna tista, ki se tičejo slovenskega jezika, šol, kulture, pa tudi slovenskih priimkov in imen.

Mi se ne lastimo monopola nad tem zakonskim osnutkom. Naša želja je, da bi vsi, ki dobro mislijo in hočejo pomagati z navesti, priporočili pa tudi s konstruktivno kritiko pripomogli k temu, da bo zakon najbolj ustrezal cilju, zaradi katerega je bil sestavljen in predložen.

Postavlja se vprašanje, kdo ima primarne kompetence do narodnostnih vprašanj: postavlja se vprašanje, ali naj bo država ali dežela. Vsi javni organi so za to poklicani. Po mojem mnenju bi morala imeti večjo težo država in ta bi morala delegirati deželo, da rešuje vprašanja. So pa vprašanja, ki bi jih morali država in dežela skupaj reševati.

Postavlja se tudi vprašanje, kako priti čim prej do uresničitve naših pravic, oziroma do zakonske zaščite. KPI je storila pomemben korak. Prav bi bilo, če bi ji v tem pogledu sledile tudi druge stranke. Če bi prišlo do predložitve več zakonskih predlogov bi jih eventualno lahko spojili v enega samega.

Predstavniki nekaterih strank in političnih organizacij, ki delujejo med Slovenci, so se pozitivno izrekli o našem prizadevanju za rešitev problemov Slovencev. To pa ne zadostuje. Potrebno je, da tudi drugi pristopijo h konkretnim prizadevanjem. Tudi socialisti in demokristjani bi morali v tem pogledu nekaj storiti.

Na koncu naj omenim še to: mnenja sem, da bi Slovenci sami težko izdelali take zakonske osnutke in dobili skupni jezik. Moramo biti realisti. Ne bom trdil, da ni moč ničesar narediti, vendar pa ne moremo zanikati, da enotnosti med Slovenci — ni.

Za uspeh iniciative je potrebna prisotnost vsega ljudstva

DOLFI WILHELM: Ne bom razpravljaj o vsebini posameznih členov osnutka zakona za zaščito slovenske narodnostne manjšine v Italiji. Nisem dovolj pripravljen na to. Sicer pa je to problem, ki se tiče strokovnjakov. O teh problemih so strokovnjaki mnogo razpravljali in so dali svoj delež pri izdelavi prvega osnutka kakor tudi pri dokončnem formuliranju besedila zakonskega osnutka. Mislim pa, kot vsi ki smo tu prisotni, da je to pozitivna iniciativa parlamentarcev KPI in da bi bilo potrebno, da bi tudi druge politične stranke, ki se udeležujejo na slovenskem področju, prispevale s podobnimi predlogi. Predvsem pa sem prepričan, da je za uspeh te iniciative nujno potrebna prisotnost vsega našega ljudstva. Potrebna je podpora vsega našega ljudstva, kajti brez te podpore in brez pritiska s strani ljudskih množic, bi bilo prav gotovo mnogo težje doseči namen.

Italijanski sindikati so dosegli gotove rezultate v bojih za delavske pravice, vendar pa je do tega prišlo predvsem zato, ker je delavski razred bil in je prisoten v boju za doseg ciljev, ki so jih sindikati nakazali. Delavci so enotno nastopali, enotno so izvajali pritisk za doseg ciljev. O vprašanjih so razpravljali. Prisotnost delavcev je bila torej popolna, kar je prav gotovo bilo tudi učinkovito. Zato danes lahko govorimo o konkretnih uspehih.

Tako smo dolžni mi vsi skrbeti za mobilizacijo vseh Slovencev, za doseg skupnega nastopa vseh Slovencev v prid naših skupnih ciljev. Potrebno pa je naše ljudi tudi poučiti, se z njimi pogovoriti. Potrebno je, da bodo naši ljudje, v trenutku, ko bo dosežen cilj, ki smo si ga postavili, pripravljeni izkoristiti dosežke. To se pravi, da je nujno potrebno, da vse slovenske organizacije, od kulturnih, športnih in drugih, pa do političnih, prispevajo za to, da bodo vsi naši ljudje mobilizirani v tem boju. Nikakor se ne bi smelo zgoditi, da bi se jutri, ko bomo imeli pravice, ki jih terjamo, teh pravic ne znali posluževati.

Očiten dokaz naše bitnosti

Pred očmi imam nekatere pravice, ki jih imamo tudi danes, kljub temu da nismo zaščiteni s posebnim zakonom in da smo še daleč od dejanske enakopravnosti. Kot vam je znano imajo npr. obrtniki, trgovci, gostilničarji pa tudi zdravniki, odvjetniki itd. možnost, da postavijo dvojezične napise. Toda samo nekateri to upoštevajo. Mnogo je taktih, ki niso postavili dvojezičnega napisa na svoj obrat ali sarnu. In vendar dvojezičnost ne terja praktično nobenega bremena. Davek na dvojezične napise ni nič večji od davka na enojezičen napis. Žal kaže, da se marsikdo ne zaveda pomena, ki ga ima za našo skupnost slovenski napis. Ta je očiten dokaz naše bitnosti.

Imamo tudi možnost naslavljati na razne urade slovenske dopise in terjati tudi slovenske odgovore. Tudi tega se premnogi ne zavedajo.

Nekateri se še vedno boje, ne marajo se izpostavljati. In vendar se nimajo česa bati. Razumeti pa moramo, da so to posledice fašističnega terorja. Vendar pa to ne more opravičevati

ničesar, saj fašizma in več. Prav zato pa pravim, da je potrebno naše ljudi poučiti, z njimi razpravljati, z njimi govoriti.

Vzemimo npr. občino Repentabor. V tej slovenski občini, kjer se vrše tudi pomembne slovenske prireditve (kot je Kraška ohcet) ni niti enega slovenskega napisa nad trgovinami in gostilnami. Toda podobne primere srečujemo tudi drugod, rekel bi povsod. In to je slabo spričevalo o zrelosti.

Trdovratno moramo vztrajati

UBALD VRABEC: Želim še posebej poudariti to, kar je bilo tudi danes rečeno, to se pravi, da moramo trdovratno vztrajati na tem, da se borimo za zaščito naše narodnostne manjšine, kar enakopravnost ne more zajamčiti naše manjšine. Z enakopravnostjo se bomo ravno tako utopili v morju večine, čeravno mor da nekoliko počasneje.

Ljudstvo bi moralo podpreti vsa prizadevanja strank in organizacij. Predlagal bi, da bi na kak način za bližnjo bodočnost organizirali nekakšno narodno-obrambne shode. Sicer pa to ne spada v okvir akcij za uveljavitev zakonskega osnutka. Na takih shodih naj bi sodelovali, če le mogoče, predstavniki vseh političnih organizacij, v katerih delujejo Slovenci. Na teh shodih bi popularizirali vsa naša vprašanja

Nismo nacionalisti, ko postavljamo neke zahteve

Dr. VLADIMIR VREMEC: Imam neke pripombe na nekatere nakazana vprašanja. Sem alergičen do besede "narodno obrambne pobude ali organizacije". Mislim, da ni potrebno, da bi to besedo uporabljali na vseh koncih in krajih. Prepričan sem, da so naši ljudje dovolj zreli, čeravno se ta zrelost ne kaže na višji ravni. To je velika pomanjkljivost našega položaja. Ker živimo v državi, kjer smo manjšina, je potrebno, da govorimo z gotovo dozo občutka za psihologijo pripadnika manjšine.

V svojem kratkem prispevku sem omenil elemente, kot so dvojezičnost, šola, nameščanje slovenskega osebja itd. To so elementi za notranje psihično ravnotežje. Mi nismo nacionalisti, ko postavljamo neke zahteve. Ni potrebno, da govorimo nekako v narodno obrambnem smislu. Ko govorimo o tem nekako postavljamo kompleks pred človeka.

Menim, da je v bistvu naša narodnostna skupnost zrela, precej napredna, da pa je na zunaj premalo znakov, ki bi odražali to zrelost. Zgodilo se je npr., da je v deželi dr. Stoka podprl demokratski predlog in je prišlo do tega, da ni šla v Rim delegacija deželnega sveta. Bral sem nekje, da je Stoka to storil iz strahu, da ne bi bili v delegaciji taki ljudje kot so fašisti in liberalci, kar bi eventualno imelo negativne posledice. Ko bi imeli nek forum, ki bi imel vsaj nekaj elementov skupnega delovanja, bi se eventualno dalo v takih primerih poiskati mogoče res pravo rešitev. Nekje prihaja do takih nesporazumov — tako pač mislim — ne zaradi razlike, temveč enostavno, ker ni foruma, kjer je možnost za resen skupen dialog, kjer človek res lahko trezno presoja o eni in drugi možnosti. Toliko bolj pač mislim, da je ta "okrogla miza" nekako služila temu namenu, da pač po mojem osebnem mnenju,

ne bomo zganjali kakšnega preživelega nacionalizma ampak, da najdemo obliko sodelovanja, ki ustreza naši zrelosti kljub razlikam, da torej najdemo primerne oblike.

Tudi druge stranke naj bi predložile osnutek zakona

DUŠAN LOVRIHA: Trdim, da obstajajo razlike med Slovenci in da v tem ne vidim nobenega protislovja med tem, kar sem izjavil jaz in onim, kar je izjavil Wilhelm, v kolikor ne mislim na ljudstvo ampak na voditelje Slovencev v naši deželi. Zdi se mi, da je bilo podčrtano, da bi bilo res potrebno, da bi tudi druge stranke in druga gibanja pripravila kak zakonski ali dopolnilni zakonski osnutek. Ponavljam, da se ne moremo več zadovoljevati samo s principelnimi izjavami raznih prvakov leve sredine. Te principelne izjave nič ne pomenijo. Poglejmo npr., kaj se dogaja v dolinski občini. Poglejmo diskriminacije. Pustimo tokrat ob strani zadeve, ki se tičejo razlastitev. Še preden so začeli graditi tovarno velikih motorjev smo postavili vprašanje zaposlitve domačinov. Imeli smo več razgovorov tudi s pokrajinskim tajnikom Krščanske demokracije Colonijem, s Pittonijem, ki je bil takrat pokrajinski tajnik socialistične stranke in s predstavnikoma FIAT-GMT. Vsi so zagotavljali, da bo domača delovna sila dobila zaposlitev v novi tovarni. Ko pa so začeli s strokovnimi tečaji ustanove ANCIF, je policija poizvedovala kakšna je politična opredelitev prosilcev. In zgodilo se je, da je bilo sprejetih od skupnih 32 samo 6 prosilcev Slovencev iz dolinske občine. To je diskriminacija proti Slovincem!

Navedel sem ta primer zato, da pokažem, da pozitivna stališča, ki jih izrečejo gotovi predstavniki strank leve sredine, s katerimi sodeluje Lista Slovenske skupnosti — ne zadostujejo.

Kar se tiče južnotirolske zadeve, menim, da gre za zgodovinsko dejstvo, ki ga ni moč zanikati. Tamkajšnji položaj je povsem različen od našega položaja. Dejstvo je tudi, da je južnotirolska narodnostna skupnost do določene mere zaščiten. Res je tudi, da so južnotirolski Nemci povsem kompaktni. Mi pa nismo kompaktni. Tu so tudi razlike med pokrajinami, kar prihaja do izraza zlasti v Slovenski Benečiji. To moramo upoštevati če hočemo biti realisti.

Kar se tiče delegacije deželne sveta bi rekel še to-le: Pred vlado leve sredine ne bi smelo obveljati to, kar bi govorili fašisti in liberalci. Vlada leve sredine jih ne bi smela poslušati. Izgovor torej ne drži.

Soglasje je nujno potrebno

BORIS RACE: Prej sem dejal, da ne gre absolutizirati v tem smislu, da se naj Slovenci organizirajmo v nadstrankarski organ, potem začnimo delati. Potrebno je najprej delati. Ne bi niti tako dramtiziral različnost pripadnosti Slovencev kot to dela Lovriha. Različnost je, toda tudi časi so drugačni in ljudje čutijo odgovornost. V preteklosti je bilo mnogo laže priti do enotnosti. Vendar pa, če se nam nudi, tudi majhna možnost, da nekaj dobimo, potem bo vsakdo pomislil, preden se ne bi pridružil enotni akciji. Neizmerno veliko težo ima, če govorimo isti jezik. V tem si moramo biti enotni. Zaradi tega naredimo vse, kar je v naši moči, da pride do soglasja, kajti če ne bomo tega storili, nas bo zgodovina lahko upravičeno obsojala, da nismo bili dorasli trenutku.

Srečanje bivših političnih zapornikov in internirancev

V nedeljo, 27 septembra je bilo v Kopru srečanje bivših političnih zapornikov in internirancev iz vse Primorske. Srečanje je bilo veličastno in hkrati tudi ganljivo. Udeležilo se ga je več tisoč ljudi. Mnogo bivših zapornikov in internirancev je prišlo tudi iz Trsta in Gorice. Med udeleženci so bili tudi tov. Marija Bernetičeva, posl. Albin Škerk, Ernest Arbanas in drugi. Slavnostni govor je imel predsednik komisije za mednarodna vprašanja pri CK Zveze komunistov Slovenije Jože Smole. Iz njegovega pomembnega govora smo povzeli naslednje:

Pomemben govor predstavnika CK ZKS

«Primorsko ljudstvo je dalo izredno pomemben delež zmagi nad fašizmom. Dolgoletni težki boj Primorci proti fašizmu je pokazal nepremagljivo moč ljudskih množic, ki jih povezujejo skupne težnje, ideali in cilji. Brez takšnega upornega in doslednega boja primorskega ljudstva bi si težko zamislili tiste velike pridobitve — tako v širšem mednarodnem kot tudi v nacionalnem pogledu — ki smo jih izvojevali.

Boj primorskega ljudstva proti fašizmu se ni začel šele z vojno proti silam fašistične osi, temveč ob prihodu fašistov na oblast. Primorci so se borili v najtežjih okoliščinah, ko je bil fašizem čvrsto na oblasti. Toda v tem težkem boju primorske množice niso zapadle v nek ozki nacionalizem, temveč so vedno delale razliko med fašizmom in italijanskim narodom. Svoj odpor so povezovala z italijanskimi protifašističnimi silami, kar je še posebej prišlo do veljave v oboroženem osvobodilnem boju. Primorske množice so čutile globoko zavest, da je fašizem prav tako sovražnik italijanskega naroda. In prav na tej skupni protifašistični osnovi so primorske množice na delu ogromno pripemale k razvijanju in utrjevanju odnosov med slovenskim in italijanskim narodom.

Množičnost in izredno visoka stopnja enotnosti primorskega ljudstva v osvobodilnem boju je bil eden od odločujočih dejavnikov, ki je prekrizal račune imperialističnih sil in onemogočil razne mahinacije velikih sil.

Primorsko ljudstvo je dalo tudi ogromne žrtve, ki jih ni moč pravilno predočiti s številkami, kajti na Primorskem se je borilo vse ljudstvo in ni bilo razlike med fronto in zaledjem. Primorci so povsod, kjer so bili, našli ustrezne oblike boja in ko se jim je nudila prva priložnost, so formirali prve oborožene enote narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov, o čemer še posebej jasno pričajo prekomorske brigade.

Današnje srečanje ima še poseben pomen, ker je to prvo srečanje preživelih političnih zapornikov in internirancev ter svojcev umrlih. Hvalevredna je poudarila organizatorjev tega srečanja, kajti v okviru proslav 25. letnice zmage nad fašizmom je potrebno, da širša socialistična skupnost da še posebno priznanje tisočim in tisočim Primorcem, ki so zaradi svoje visoke nacionalne in protifašistične zavesti trpeli po zaporih in taboriščih.

Tovariš Smole je govoril tudi o odnosih med Italijo in Jugoslavijo. Ko je govoril o teh odnosih je med drugim poudaril, da so odnosi med Italijo in Jugosla-

vijo dobri, omenil pa je, da ne bi smelo biti stagnacije, ampak bi se ti odnosi morali nadalje razvijati in poglobljati, da bi se morala definitivno rešiti nekatere vprašanja, ki so še vedno odprta. Med drugim je poudaril:

Narodnostne manjšine so most prijateljstva in sodelovanja

«Mi smo vedno mislili in mislimo, da je položaj narodnostnih manjšin načelno vprašanje, ki se neposredno tiče uveljavljanja človekovih pravic in demokratičnih odnosov med narodi. Prav v odnosu do narodnostne manjšine se kaže stopnja resnične pripravljenosti za uresničevanje tistih osnovnih načel, ki so zapisana v listini Združenih narodov in tistih obveznosti, ki so jih države sprejele s podpisom splošne deklaracije Združenih narodov o človekovih pravicah.

Narodnostne manjšine, italijanska v Jugoslaviji in slovenska v Italiji, so in bodo tudi v prihodnje igrale izredno pomembno vlogo. Vedno smo upravičeno poudarjali, da so manjšine izredno trden most prijateljstva in sodelovanja ter da prav v odnosu do manjšine, do zagotavljanja njenih pravic in njenega položaja, najbolje zrcali stopnja pripravljenosti za razvoj in vsestransko poglobljanje odnosov dobrega sosedstva. Mislim, da ni nikdar odveč poudarjati prav to dejstvo. Narodnostne manjšine, ki jim je v vsakdanji praksi zagotovljena dejanska enakopravnost, s tem, da so pod enakimi pogoji in enakimi možnostmi vključene v celotno družbeno, politično, ekonomsko in kulturno življenje državne in družbene skupnosti, kjer živijo, postajajo čedalje bolj pomemben činitelj resničnega sporazumevanja med sosednimi narodi in državami.

Nova sezona Slovenskega gledališča v Trstu

Repertoar hoče biti ljudski

Ko govorimo o repertoarju Slovenskega gledališča v Trstu, se moramo najprej vprašati, komu je to gledališče namenjeno, kakšne so njegove temeljne naloge, kakšni cilji. Večkrat se namreč zgodi, da smo pri ocenah delovanja Slovenskega gledališča kaj lahko zelo pristranski in da pozablamo na njegovo resnično poslanstvo: gojitev slovenske besede in slovenske misli. To v prvi vrsti, vendar pa ne samo to. In tu pride običajno do prvih nesporazumov, v tem imajo svoj izvor upravičene kritike na račun lanskega repertoarja, pa tudi prenekatero nemogoče in neutemeljene zahteve, ki so med sabo lahko zelo različne — pač glede na to, od kod prihajajo.

Vsekakor pa je zelo razveseljivo veliko zanimanje za naše gledališče, ki ga v zadnjem času kažejo mladi. Ne glede na to, da navadno najostrejšje kritike prihajajo prav iz njihovih vrst, moramo z zadovoljstvom ugotoviti, da so ti mladi ljudje prizadeti, da jim je usoda naše osrednje kulturne ustanove pri srcu in da se v bistvu želijo z njo čim bolj povezati. Upravičeno torej upamo, da bodo v prihodnje ti stiki čim tesnejši in da sčasoma pride med nami do smiselnega sodelovanja.

Če pa zdaj ob začetku letošnje sezone pogledamo celotni repertoar, moramo najprej ugotoviti, da se vsak pogovor o načrtih še zmerom začneja in končuje z razpravo o našem finančnem stanju. Tako tudi ne moremo z gotovostjo reči — pa naj se še tako čudno sliši — koliko del bomo pravzaprav uprizorili. Zagotovljena so sredstva za izvedbo del razpisanih v abonmaju, nad ostalimi visi še velik vprašaj. Sicer pa naj ponovimo, da so nas pri izboru del vodila tri temeljna načela, tri želje: umetniško — nadaljevati in utrditi tradicionalno visoko raven tržaškega gledališča; vsebinsko — odločneje prikazati probleme sodobnega sveta; izrazno — ostati dostopni najširšemu krogu ljubiteljev odrske umetnosti. Hkrati pa omogočiti tudi zahtevnejšemu občinstvu in posebno mladini, da pride na svoj račun.

Novo sezono smo otvorili z močno ljudsko dramo Leva N.

Tolstoja Moč teme. To je bila hkrati tudi slovenska proslava 25. letnice neprekinjenega delovanja našega gledališča, ki je 2. decembra 1945 doživel svojo drugo ustanovitve. Ta dan je namreč s Cankarjevim Hlapcem Jernejem v priredbi in režiji Ferda Delaka po petindvajsetih letih fašističnega uničevanja vsega slovenskega, znova zazvenela na tržaškem odru domača beseda. V Moči te-

Miroslav Košuta novi dramaturg SG

Slovensko gledališče v Trstu ima novega dramaturga. To mesto, ki je zelo pomembno za življenje gledališke hiše, je prevzel pesnik Miroslav Košuta.

Na predvečer nove sezone SG smo novega dramaturga obiskali na njegovem delovnem mestu v tržaškem Kulturnem domu. V pogovoru smo se dotaknili vprašanj, ki spadajo v pristojnost njegove službe. Že na samem začetku smo se prepričali, da se je mladi dramaturg z veliko zavzetostjo lotil svojega dela in da mu je življenje SG zares pri srcu.

Menimo, da je umestno novega dramaturga predstaviti tudi tistim našim bralcem, ki ga še ne poznajo. Miroslav Košuta se je rodil pred 36 leti v Križu. Po maturi, ki jo je opravil na tržaškem slovenskem liceju, je odšel v Ljubljano, kjer je študiral na filozofski fakulteti. Izbral si je svetovno književnost. Diplomiral je leta 1962. Več let je bil redaktor na Radiu Ljubljana.

Že v srednji šoli v Trstu je začel pisati pesmi. Objavljal jih je v raznih revijah in časopisih. Prva pesniška zbirka z naslovom Morje brez obale je izšla leta 1963, leta 1969 pa je izšla še zbirka z naslovom Pesmi in zapiski.

Prevajal je Moravio, Antologijo alžirske književnosti, španske pesnike, pripravlja prevod del čilskega pesnika Pabla Nerude. Napisal je več radijskih iger, predvsem mladinskih.

Na prošnjo našega uredništva je dramaturg Miroslav Košuta napisal sestavek o repertoarju.

Velik praznik v Bazovici

ŠD «Zarja» odprlo svoje igrišče

V Bazovici je bil v nedeljo 11. oktobra 1970 zares velik praznik. Športno društvo «Zarja» je slovesno odprlo sodobno urejeno nogometno igrišče. Uresničena je bila torej dolgoletna želja Bazovcev. In vsi so se upravičeno veselili tega dogodka. Zares upravičeno, kajti za to, da je do tega prišlo, je bilo potrebno žrtvovati izredno dosti.

O prizadevanjih, žrtvah in o de-

lu samem, je tajnik društva «Zarja» v govoru, ki ga je imel na otvoritveni svečanosti, povedal med drugim tudi naslednje:

Današnji dan pomeni za Bazovico izreden dogodek: že drugič v tem letu slavimo podobno slavnost. V začetku tega leta smo izročili njegovemu namenu «Prosvetni dom» v katerem si je naše športno društvo uredilo majhen, zato pa zelo prijeten sedež, danes pa dobiva Zarja še lepo nogometno igrišče. Nam, kot domačinom, se zdi še lepše zato, ker smo ga sami zgradili.

Polni vneme in prežeti z veliko ljubeznijo do športa smo se oprijeli primitivnega orodja in začeli z deli. Pri tem nas je silila tudi potreba po igriščih. Število športnih društev je naraščalo, igrišča pa je bilo iz dneva v dan manj. Tista, ki so ostala, so bila neprijetna in zasedena od jutra do večera. Pri vsem tem pa nas je vodila miselnost in duh športnih tradicij v naši vasi, ki segajo nazaj vse do prve ustanovitve ŠD Zarja leta 1923, ter razvoj in poslanstvo, ki naj ga imajo naša društva na tem področju.

Seveda so se takoj na začetku del pojavile velike težave, predvsem birokratskega značaja, ki so v veliki meri doprinesle, da naše delo ni potekalo po predvidenih načrtih in tako kot smo želeli. Oblasti niso imele zaupanja do naših načrtov, premajhna je bila zainteresiranost do tovrstnih gradenj, kar je razvidno tudi iz dejstva, da so vsi športni objekti, ki so zrasli zadnje čase na Tržaškem, nastali v glavnem na lastno pobudo športnih društev. Končno sta odgovornost, ki jo imamo do skupnosti, ljubezen in vdanost do svojih organizacij in skrb za najmlajše, ki prihajajo za nami, pripomogli na svoj način k uspehu, ki ga danes slavimo tu na tem mestu.

Pri tem ne moremo mimo dejstva, da nam je bila mogoča izgradnja tega objekta, in pa splošnega športnega razvoja, prav zaradi dokončnega poraza zaostalih idej nekaterih krogov, ki so nam v preteklosti prizadeli toliko gorja in zadržali naše delovanje že v kali. Taka usoda je doletela tudi Športno društvo Zarja, ko je bilo še v povojih. Ti krogi so še živi. Zato naj to igrišče doprinese, da se odpravijo tista sovražna trenja, ki so v preteklosti povzročila toliko gorja. Naša generacija je prevzela nalogo, da bo še naprej vzgajala mladino v duhu tradicij našega društva. Tu na tem igrišču naj se spoznava naša slovenska mladina med seboj in mladino, ki pripada večinskemu narodu, kakor tudi z mladino iz matične domovine in drugih narodov. Obenem naj služi ta zelena površina vse večjemu razvoju našega društva ter naj pripomore po svojih močeh vseslovesnemu razvoju športne dejavnosti.

Športnemu društvu «Zarja» čestitamo k velikemu dosežku in mu želimo mnogo nadaljnjih uspehov, obenem pa tudi mi izrekamo priznanje vsem Bazovcem, ki so kakor koli prispevali in se trudili za to, da je bil dosežen tako pomemben športni objekt.

Glasbena matica-Trst

SOLISTICNI KONCERT

Zlata Ognjanovič: sopran

Boris Čampa: flavta

Marjan Lipovšek: klavir

Izvajali bodo skladbe Frie-

driha Vellikega, Schuberta,

Gauberta, Lipovška, Kogoja,

Roussela, Caselle in Novaka.

Mala dvorana

Kulturnega doma

me kaže Tolstoj demonično silo zla in kakor z mogočno baklo sveti na dno zločina med svojim kmečkim ljudstvom. Zavedajoč se velikega uspeha, ki so ga bila vselej deležna dela ruskih avtorjev na našem odru, in naporov ki smo jih vložili v to igro, lahko upravičeno tudi tokrat računamo na izjemen odziv pri naši publikli.

Druga dela v našem abonmanskem repertoarju so še: stara danska komedija Ludviga Holberga Jeppe s hriba, največji dosežek slovenske dramatike po drugi svetovni vojni — Dominika Smetova Antiona, prvenec mladega tržaškega avtorja Sergeja Verča Ko luna škili z desnim očesom..., ki obravnava stisko sodobnega človeka, in satira na fašizem izpod peresa italijanskega avtorja Vitaliana Brancatija Raffaele.

Izven rednega repertoarja pa bomo uprizorili še otroško priljubljeno igro Kekec, novitelo Borisa Pahorja z delovnim naslovom Noč ljubezni, noč upanja o naši polpretekli zgodovini, pa še dramatičnijo novele Nobelovca M.A. Asturiasa Torotumbo: o boju gvatemalskih domorodcev proti jenkijškemu imperializmu.

Upravičeno pričakujemo, da bo tak repertoar zadovoljil veliko večino naših obiskovalcev, še posebno zato, ker je in hoče biti ljudski.

MIROSLAV KOŠUTA

Tečaj srbohrvaškega jezika

Ravnateljstvo Državnega trgovskega zavoda tehničnega zavoda «Ziga Zois» v Trstu — Vrdejska cesta 13/1 — Strada di Guardiella 13/1 — sporoča, da se je začelo vpisovanje za dvoletni tečaj srbohrvaščine in da bo trajalo do 17. oktobra. Vpisovanje sprejema tajništvo zavoda vsako sredo in petek od 18. do 20. ure in po telefonu na št. 95-326.

Ravnateljstvo omenjenega zavoda obvešča profesorje, ki bi želeli poučevati srbohrvaščino, naj vložijo ustrezno prošnjo do 17. oktobra na Konzorcij za strokovno izobraževanje, Piazza della Borsa 14, telefon 61-377.

V Kulturnem domu v Trstu do 31 oktobra razstava NAŠA ZGODOVINA V POSTI DO POZIGA NARODNEGA DOMA

Razstavo je pripravil znani slovenski filatelist dr. Jurjevič

Na pobudo PD Vesna in združenja ANPI v Križu

Proslava 25-letnice osvoboditve

Prosvetno društvo «Vesna» in sekcija združenja partizanov — ANPI v Križu sta preteklo soboto in nedeljo priredili slovesno proslavo 25-letnice osvoboditve. Take prireditve že dolgo ni bilo v tej vasi. Za to priliko je domača dramska skupina naštudirala dramo «Mati». Obnovljena je bila torej hvalevredna tradicija.

Hvalevredna je tudi svojevrstna prireditev, ki je bila v nedeljo: «Štafeta od spomenika do spomenika». Mladina se je poklonila spominu padlim v boju proti nacifašizmu. Obiskala je spomenike ne le v Križu, temveč tudi v okoliških krajih.

Na prireditvah sta sodelovala tudi moški pevski zbor «Vesna» in mladinska godba. Na spominskih svečanostih ob spomenikih sta sodelovala tudi pevska zborja «Rdeča zvezda» iz Saleža-Zgonika in «Vasilij Mirk» s Proseka-Kontovela. Na osrednji svečanosti so govorili tovariši Vojko Devetak, Franc Gombač in Arturo Calabria.

Umrli je dirigent trebenske godbe

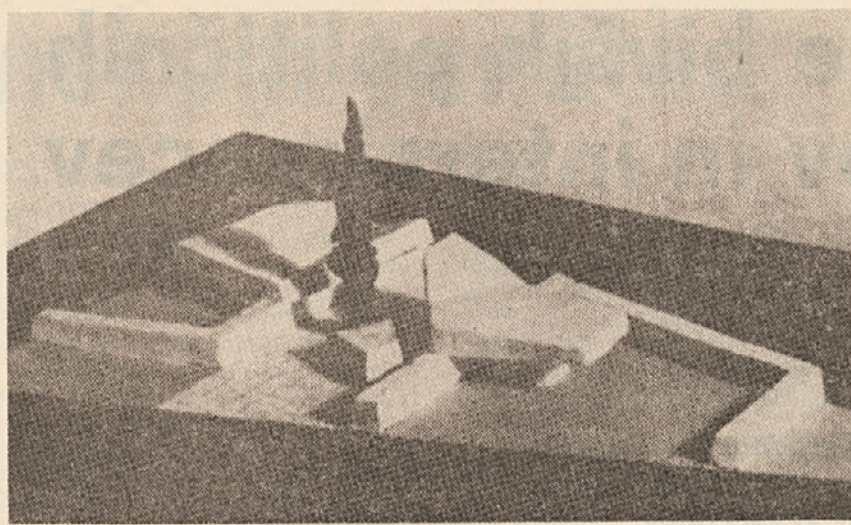
Umrli je dirigent trebenske godbe «Parma» Franc Benčina. Njegova prezgodnja smrt (star je bil 64 let) je hudo prizadela ne le godbenike ampak Trebence sploh in vse, ki so požrtvovalnega diri-

genta in neumornega učitelja poznali.

Srečal sem se s skupino Trebenec. Pogovor je tekkel o pokojnem. In reči moram, da Trebeneci niso mogli zatajiti, svoje nestrnje holi zaradi smrti dirigenta, ki je bil res njihov. Iz pogovora se je zrcalila velika hvaležnost človeku, ki so ga spoznali že leta 1926 in ki se je k njim vrnil pred nekaj leti ter v kratkem času toliko prispeval, da se je godba «Parma» ponovno uveljavila in kar je še največ vredno, da se je tudi pomladila. «To in to zapiši», so mi priporočali, «zapiši, da naš dirigent se ni oziral na težave, da ni nikoli zasledoval pridobitništva, da je veliko žrtvoval za uspeh naše godbe, da je prihajal na vaje, dostikrat peš in tudi v najslabšem vremenu, vselej točen».

Se in še so mi pripovedovali o njem in iz vseh besed se je, kot sem že omenil, zrcalila velika hvaležnost.

Ne morem vsega zapisati, prostor, ki ga imam na razpolago je omejen. Vsekakor pa ne morem mimo tega, da ne ponovim tudi jaz, da če je trebenska godba danes to, kar je in da če ima svetle perspektive pred seboj, je to v veliki meri zasluha tudi pokojnega dirigenta. Zato bo ime pokojnega Benčine zapisano z velikimi črkami v kroniki trebenske godbe in spomin nanj bo ostal še dolgo živ. m. k.

V nedeljo 25. oktobra bodo v Nabrežini odkrili spomenik padlim v boju proti nacifašizmu. Ob tej priliki bo v Nabrežini velika svečanost. (Na sliki: maketa spomenika po osnovi ar h. Jagodica)

Intervju deželnega tajnika KPI

(Nadaljevanje s 1. strani)

slovenske narodnostne manjšine, v Rimu pa niso dosledne.

Lahko razumemo, in zato razumemo, da bo potreben pogum, ker bi se morali demokristjani, socialdemokrati in tudi socialisti, končno spopasti s stališči vlade.

Ob upoštevanju vsega tega je zares nemogoče razumeti zadržanje Slovenske skupnosti. Česa se je bala, morda tega, da bi se tudi njen predstavnik osebno udeležil razgovorov v Rimu?

Kaj pa tovariši socialisti? Ali niso s stališči, ki so jih sprejeli postali nasilni diskriminacijske teorije, ki jo vztrajno zagovarjajo socialdemokrati? In to četudi se hočejo od njih razlikovati. V tem primeru ne gre le za diskriminacijo komunistov, temveč zaradi obstoječe stvarnosti, za diskriminacijo sile, ki jo predstavlja — in na kar je ponosna — relativna večina Slovencev v naši deželi.

Iz teh razlogov kontrapozicija Štokove resolucije naši resoluciji — podprta tudi od PSI — omogoča demokristjanom, socialdemokratom in republikancem izhod iz zadrege, jih prikaže kot bi bili prežeti s politično voljo za rešitev vprašanj slovenske narodnostne manjšine, od katere pa so dejansko zelo daleč in bi jo vsekakor morali šele dokazati. Vprašanje: — Kaj meniš o trditvi da dr. Štoka ni nasprotoval komunističnemu predlogu kot takemu in da bi odposlanstvo deželnega sveta, ki ste ga predlagali lahko kasneje šlo v Rim tam razpravljalo o vseh vprašanjih Slovencev?

Odgovor: — Odgovarjam s točnim predlogom, ki ga dajem tudi tovarišem socialistom, naj konkretno postanejo pobudniki iniciative, ki bo podobna naši. Mi smo se o tem vprašanju že izrekli in o njem se bomo še izrekli. Žal dvomim, da bi bili demokristjani, socialdemokrati in republikanci pripravljeni tak predlog sprejeti. Sicer pa če ostaja politična volja, ki jo Slovenska skupnost in PSI pripisujeta svojim partnerjem v krajevni vladi, bi ga morali sprejeti.

Toda to bi treba storiti takoj in ne «kdaj kasneje», kajti Slovenci predolgo čakajo na rešitev perečih vprašanj in dežela, ki že dolgo obstaja, ni pristopila k uresničevanju svojih pristožnosti. Če ne bodo tega storili takoj, se ne bo mogoče izogniti uverjenosti, da so bili tudi interesi Slovencev žrtvovani na drugih oltarjih.

Na koncu želim pripomniti še to, da tudi skupni dokument vseh Slovencev, o katerem govori Štoka, ima svoj pomen samo če je postavljen v okvir konkretnih akcije za rešitev odprtih vprašanj narodnostne manjšine. Brez konkretne akcije in perspektive, bo dokument navaden kos papir-

ja kot Štokova resolucija torej, in v zadnji analizi, kot je zakon, ki je bil sprejet in ki imenuje Slovence s pravim imenom. To pa je zares premalo, da bi opevali zmago ali samo zato, da bi se zadovoljili in da bi se zahvaljevali Berzantiju, Belciju, Columbu, De Martinu, kar te dni pač delajo nekateri.

Slavje v Doberdolu

(Nadaljevanje s 1. strani)

Križa z dramo Mati. V četrtek je na sporedu predavanje o narodnoosvobodilnem boju. Predaval bo prof. Miro Nakrst iz Nove Gorice. Sodelovali bodo tudi učenci doberdolske osnovne šole in Briški oktet. V petek bodo predvajali film Kaplan Martin Čedermac, ki je povzet po znanem romanu pred kratkim preminulega pisatelja Franceta Bevka. Zaključek proslav v počastitev 25. obletnice osvoboditve, bo, kot je že omenjeno, v soboto. Na sporedu je manifestacija na glavnem vaškem trgu, skupen nastop godbe Kras in pevskega zbora Jezero, nastop pevskega zbora Dol-Poljane in zbora Srečko Kosovel iz Ronk.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom

Lev N. Tolstoj

MOČ TEME

Režija: JOZE BABIČ

Glasba: Ignacij Ota

V sredo, 14 oktobra ob 20.

(abonma mladinski v sredo)

V četrtek, 15 oktobra ob 20.

(abonma mladinska v četrtek)

Prodaja vstopnic vsak dan od

12. do 14. ure ter eno uro

pred začetkom predstav pri

blagajni Kulturnega doma

Rezervacije na telefon 734265

Obvestilo

Pokrajinsko kmetijsko nadzornišvo v Trstu obvešča vse vinogradnike pokrajine, da bo ob koncu zime razdelilo omejeno število cepljenih sadik z 50% prispevkom na kupno ceno.

Na razpolago so cepljenke sledečih sort: refošk, merlot, malvazija iz Ronk, sauvignon, in to v različnih količinah.

Vsi tisti, ki nameravajo izvesti nove nasade, ki pa so lahko tudi manjšega obsega, so vabljeni, da naročijo cepljenke na sedežu nadzornišva, Ulica Ghega 6, v Trstu.

D E L O

glasilo KPI za slovensko

narodno manjšino

Direktor Marija Bernetič

Ureja uredniški odbor

Odgovorni urednik

Anton Mirko Kapelj

Tisk: Tip. Riva - Trst - Ul.

Torrebianca 12

Naser - veliki sin arabskega ljudstva

Povzemamo članek, ki ga je objavilo moskovsko glasilo KP SZ «Pravda»:

Gamal Abdel Naser, vidni politik in državnik, aktivni bojevnik za neodvisen nacionalni razvoj Združene arabske republike, se je rodil 15. januarja 1918. Leta 1939 je končal vojaško šolo, leta 1942 pa je šel študirat v vojaško akademijo generalnega štaba; ko jo je končal, je postal predavatelj na tej ustanovi. V letih 1948-1949 je Gamal Abdel Naser sodeloval v palestinski vojni, bil je ranjen in ker se je zelo izkazal v bojih, je bil tudi odlikovan.

Gamal Abdel Naser je dal pobudo za ustanovitev organizacije «Svobodni oficirji» in bil tudi njen voditelj; ta organizacija je pripravila in 23. julija 1952. leta uresničila protimperialistično in protifevdalno revolucijo v Egiptu. Revolucija v državi je vrgla monarhistični režim in razglasila republiko.

Leta 1954 je postal Gamal Abdel Naser predsednik revolucionarnega sveta in ministrski predsednik, novembra istega leta pa mu je revolucionarni svet naložil tudi dolžnosti predsednika republike. Junija 1956 je bil Gamal Abdel Naser na vseljudskem glasovanju izvoljen za predsednika. Marca 1965 pa je bil v skladu z novo ureditvijo Združene arabske republike znova izvoljen za predsednika Združene arabske republike.

Pod vodstvom predsednika Gamala Abdela Naserja je egiptovsko ljudstvo doseglo velike uspehe v razvoju nacionalnega gospodarstva in v uresničevanju naprednih socialnih sprememb; v zunanji politiki pa je Združena arabska republika trdno vztrajala na protimperialistični poti; branila je pravični boj za svobodo in nacionalno neodvisnost, za krepitev miru in mednarodne varnosti. Gamal Abdel Naser je bil nezamenljivi predsednik Arabske socialistične zveze.

Imperialistične sile so vztrajno poskušale izvaleti na Združeno arabsko republiko politični in ekonomski pritisk, pripraviti deželo do tega, da bi se ločila od svoje neodvisne smeri in se odpovedala notranjim naprednim spremembam. Ko so junija leta 1967 te sile sprožile agresijo Izraela proti Združeni arabski republiki in drugim arabskim državam, to ni zlomilo odločnosti egiptovskega naroda pod vodstvom Gamala Abdela Naserja, da neuklonljivo brani svoje prizadevanje za svobodni nacionalni razvoj. Ljudstvo in vlada Združene arabske republike z Gamalom Abdelom Naserjem sta se trdno zavzemala za politično ureditev bližnjevzhodnega konflikta in sta vztrajno nadaljevala boj zoper imperialistično agresijo, za trden in pravični mir na Bližnjem vzhodu.

Zadnje dni svojega življenja je predsednik Gamal Abdel Naser napel vse moči, da bi se končal bratomorni sporad v Jordaniji, da bi se arabski narodi združili v boju proti skupnemu sovražniku — proti imperializmu in njegovi agenturi.

Predsednik Gamal Abdel Naser se je dosledno zavzemal za okrepitev prijateljskih odnosov in razširitev vsesplošnega sodelovanja med Združeno arabsko republiko in Sovjetsko zvezo. Velikokrat je obiskal našo deželo, njegovi obiski pa so bili živ izraz nezlomljivega sovjetsko - egiptovskega prijateljstva.

Spor v števerjanski SDZ se zaostrojuje

Spor v števerjanski SDZ se je poostril. Zadnji dogodki so onemogočili vsakršno delovanje števerjanskega občinskega odbora. Skupina šestih svetovalcev SDZ, kateri načeljuje Hadrijan Corsi, se je odtegnila sodelovanju z občinskim odborom. Na zadnji seji občinskega sveta, na kateri bi morali razpravljati o številnih vprašanjih števerjanske občine, je omenjena skupina zapustila sejno dvorano, ker župan Klanjšček ni hotel vključiti na dnevni red seje njihovo resolucijo o nezaupnici občinskemu odboru. Trije predstavniki skupine Občinske enotnosti (ta levičarska skupina je v opoziciji v števerjanski občini. Op. uredn.), so skušali pomiriti duhove. Povabili so župana, naj pokliče Corsijevo skupino v sejno dvorano. Poudarili so, da je potrebno složno delovati v korist občine in da je prav zaradi tega potrebno premostiti obstoječa nesoglasja v krogih števerjanske SDZ. Toda župan, ki je član SDZ, ni hotel ugoditi želji svetovalcev o opozicije. Zato je tudi ta skupina zapustila sejno dvorano, v kateri je ostalo poleg župana samo pet svetovalcev, odnosno odbornikov. Seja je seveda morala odpasti zaradi nezadostnega števila prisotnih.

Povod za vse, kar se je zgodilo, so povzročile volitve občinske volilne komisije, ki so bile dne 18. julija letos. Volitve so neveljavne, ker so bile izvedene še preden je pokrajinski nadzorni odbor potrdil župana in novoizvoljene svetovalce odtodno odbornike. Napako je zagrešila županova skupina. Kot kaže, se je županova skupina zavedla te napake, saj je sklep obdržala in ga ni poslala v odobritev nadrejeni oblasti.

Problem je sicer navidezno

formalnega značaja. Vse kar se je zgodilo je odraz krize, ki vlada v vrstah goriške SDZ in ki se je pokazala že na zadnjih upravnih volitvah. V števerjanu se ta kriza stopnjuje.

Že na prvi seji novoizvoljenega občinskega sveta (18. julija 1970), je bilo zaradi trenja v vrstah SDZ «potrebni» kar osem ali deset glasovanj za izvolitev občinskih odbornikov. Corsijeva skupina ni soglašala z razdelitvijo odborniških mest. Nasprotovala je tudi izvolitvi župana. Nepravilen postopek pri volitvah članov volilne komisije je Corsijevi skupini nudil priložnost za postavitev vprašanja o nezaupnici.

Števerjanska občinska uprava je sedaj paralizirana in kaže, da bo zelo težko premostiti nasprotja med obema skupinama SDZ. Številni problemi števerjancev pa čakajo na rešitev.

Zavedamo se, da ima števerjanska občina velike težave, ker ne razpolaga z zadostnimi sredstvi. Toda podobne težave so tudi v drugih občinah na Goriškem. Vendar če pogledamo, kako je z javnimi deli, lahko ugotovimo, da je števerjanska občina na zadnjem mestu. Krivdo za to je pripisati krajevni SDZ in tudi vodstvu goriškem SDZ, ki že vrsto let pohlevno služi demokristjanom in nima poguma, da bi zahtevalo, kar so drugo občine že zdavnaj dosegle. Da so te ugotovitve utemeljene, potrjujejo tudi zanemarjene ceste, stanje javnih poslopij ipd.

Nas ne zanimajo spori zaradi volilne komisije in zaradi porazdelitve odborniških mest. Nas zanimajo pereči problemi, katerih je mnogo v števerjanu. In krivdo za to, da je toliko nerešenih problemov nosi v celoti SDZ.